

olmaz. Bu yüzden, Türklere hücum etmek isteyen, karşısında onları birlik halinde bulacağını ister istemez hesaba katmalıdır ve düşmanındaki iç kargaşalıklara bel bağlamaktan çok, kendi gücüne güven beslerse daha iyi eder. Fakat eğer muharebe meydanında onu yenerek odusunu bir daha toplayamamak halde bozguna uğratırsa, o zaman hanedan ailesi üyeleri dışında başkasından endişelenmesin; eğer yok edildilerse, korkulacak bir şey kalmaz, zira halkın önünde zaten başkasının itibarı yoktur ve galip gelen, zaferden önce halka nasıl güvenmediyse, zaferden sonra da ondan korkmamalıdır.

Fransa gibi büyük imparatorluklarda bunun tam aksi oluyor. Ükenin herhangi bir soylusunu kazanabilirsen, kolayca ülkeye girebilirsin, zira her zaman şikayetçi olanlar ve yenilik taraftarları bulabilirsin. Bunlar ... ülkenin sınırlarını sana açarlar...; fakat sonra toprakları elinde tutmak istediğin takdirde, sana yardım edenlerle ve yendiklerinle pek çok güçlüklerin olacaktır. Bu durumda hanedan sülâlesini yok etmekle yetinemezsin, çünkü geride kalan soylular yeni isyanların başına geçiverir ve onları ne doyurman ne de yok etmen mümkün olmadığından ilk fırsatta ülkeyi kaybedersin.”¹

Machiavelli böylece Sultanın iktidarının temellerini, köle kökenli elite, hanedan sülâlesi ile elit arasındaki dayanışmada, merkezi iktidardan bağımsız politik güçlerin olmamasında ve meşruluğun paylaşılmaz olmasında görüyordu ve kanaatime göre bu yaklaşımla sorunun esasını yakalamıştı. Her şeyden önce de, genel deyiimiyle *askerî kölelik* olarak adlandırılması adet olan kurumun önemini kavramasıyla bunun özüne inmişti. Osmanlı hükümdarları ilk başta başarılı askerî komutanlar ve iyi teşkilâtçılar olarak itibar kazanmakla beraber, çeşitli uygarlıkların, pek çok etnik unsurlarının ve değişik toplulukların yanyana yaşadığı bir bölgede ancak farklı grupların özel çıkarlarının üstünde bulunan universal bir güç merkezi kurdukları takdirde sürekli olarak iktidarda kalabileceklerini kısa zamanda anladılar. Bu nedenle, devlet için kendilerine bağlı ve yalnız onlara bağımlı asker ve memurlar yetiştiren bir “kadro eğitimi” sistemini daha çok erkenden oluşturmaya başladılar. Bu alanda doğruluğu kanıtlanmış eski örneklerle de dayanmaları mümkündü, zira İslâm dünyasında devlet ile kölelik artık yüzyıllardan beri iyice birbiriyle örülmüştü. Müslüman hükümdarlar (600’lü yıllara kadar gerilere uzanan denemelerden sonra) 800’lü yıllarda, kendisini egemenlik sahibi sayan İslâm ümmetini gemlemek için düzenli olarak yabancı kökenli köleleri kullanmaya başladılar ve sonra da artık onlarsız yapamaz hale geldiler. Daha sonraları kölelerin takviyesi ve yetiştirilmesi amacıyla gittikçe daha kurnazca biçimler oluşturmuşlardı; bunun iyi bilinen bir örneği Mısır memlûk sistemiydi. Fakat Osmanlı hükümdarları buna kıyasla daha özgün bir yola, *devşirme* ve

yeniçerilik çözümüne yöneldiler. Bu ise sadece değindiğimiz amaçlarına eksiksiz hizmet etmekle kalmadı, aynı zamanda – ne kadar çarpıklıklar da olsa, gene de – Hristiyan tebaa için de iktidara ulaşma olanağını yarattı. Osmanlılar’ın *kul* dedikleri bu sınıf, en zor zamanlarda (1402 sonrasında, 1444, 1481 sonrasında, 1512’de) hanedanı yükseklerde tutan, imparatorluğun bölünmesini önleyen ve – gücü yettiğince – fetihleri özendiren ve harekete geçiren güçtü. Osmanlı hanedanının iktidarı ve İmparatorluk 650 yıl boyunca devam ettiyse, bu ilk başta (Enderun odaları da dahil) kul-devşirme düzeni sayesinde olmuştur. Bunu ben, bu düzenin 17. yüzyıl başından itibaren giderek zayıfladığını ve bundan geri kalanların (örneğin değişikliğe uğrayan ve yavaş yavaş kendine özerklik sağlayan yeniçerilerin) Osmanlı hükümdarlarına çoğu kez yarardan çok zarar verdiklerini bildiğim halde söylüyorum. Fakat 300 yıl süren en parlak çağı boyunca askerî kölelik toplumun zihniyetini öylesine değiştirdi ki, devletin her şeye kadir olduğu ve iktidara itaat edilmesi görüşü, 18.-20. yüzyıllarda da politik ve toplumsal yaşamın en önemli ilkelerinden biri olarak geçerli kaldı. Keskin görüşlü İngiliz, Paul Rycout 17. yüzyılda şöyle yazmıştı: “Kölelik, Türkler arasında sultanın iradesine ve emirlerine tümünden boyun eğme durumunu ifade ediyor.”² Bu anlamda kul-sistemi kendi yaşadığından daha uzun zaman hayatını devam ettirdi ve Osmanlı İmparatorluğu’nun bundan sonraki yaşamına, hatta bir dereceye kadar modern Türk devletinin tarihine de damgasını vurdu. Bu nedenle diyorum ki, Osmanlı hanedanının büyük buluşu ve ayakta kalmasının teminatı, kul sistemi, buna dayandırılan merkezi otorite ve topluma yazgı gibi aşılınan kölelik ruhu idi.

Fakat bu “başarı”nın, Machiavelli için bilinmeyen bir önşartının daha yerine getirilmesi gerekirdi. O da, Sultanların, egemenlikleri altında yaşayan Müslüman topluluğun fikir elitini de kendi hizmetlerine koşabilmeleriydi. Bu olgu neden olağan dışı bir sonuç oluyor? Bilindiği gibi, otantik İslâm anlayışı dinî topluluğu, egemenliğin tek kaynağı sayıyor. Bundan ötürü politik iktidar, ilkesel olarak ancak ümmetin rızasıyla onandığı takdirde meşru sayılıyor (ki bu pratikte ulemanın ve fakihlerin onayı anlamına geliyor). Ne var ki, Abbasi halifeliği sona erdikten sonra oluşan “dünyevî” devletler ilk başta hanedanlığın hedeflerini izlediklerinden, şeriat ülküsünden de pek uzak bulunuyorlardı. Bu durum, mevcut olan devletlerle halk arasında sürekli gerginlik yaratıyordu. Etkili Müslüman aydınlar (ve yönettikleri yığınlar) devlete kuşkuyla bakıyor ve devletin örgütlerine pek de memnunlukla katılmıyordu (ve işte bu durum devlet örgütünü köle kökenli ordusunu kurmaya mecbur etti). Kısacası, bölgesel Müslüman devletler ümmetin politik desteğinden çoğunlukla yoksun kaldılar.

Osmanlı hükümdarları 15. yüzyılın ikinci yarısında bu hassas sorunda da gedik açmayı başardılar. Askerî güçlerine dayanarak, dinsel hiyerarşiyi kısa yoldan “devletleştirdi”, yani Müslüman aydınların en önemli faaliyet alanlarını denetim altına aldı,

ulemayı devlet memuru yaptı, bunların yaşamlarını ve terfilerini hanedanlık yasalarıyla düzenledi. Başlarına, Şeyhülislâm olarak imparatorluğun kaymağı kişilerden bir yönetici getirdi ve onun yönetimi altında, şeriat ile Osmanlı kanunları arasındaki zıtlıkları gidermek için çalışmalarını, aynı zamanda topluluğu temsil etmekten vazgeçerek hanedanı tebaasına sevdirmelerini istedi. Şeriat adamları baskı karşısında geriledi ve çoğunlukla aralarından gelen bürokratlarla beraber Osmanlı hanedanının en sadık yandaşları oldu. Onlar sayesinde Osmanlı toplumunun nüfuzlu kesimi, hanedana sadakati bir dinî şart olarak da hissetti. Bu olgunun önemini ne kadar büyütsek abartmış olmayız. Zira sözünü ettiğimiz Paul Rycout ne diyordu? "Eğer sultan askerlerini hoş kılarırsa, halkın bu düzenden ne kadar tatmin olduğunun hiç önemi kalmaz".³ Mutlakiyetçi devletlerle bağlantılı olarak Immanuel Wallerstein aynı konuda bizleri uyarıyor. Kanısına göre, modern çağ öncesi toplumlar da düzenin gerekliliği konusunda "kadroların" (devlet memurlarının) büyük kısmının hemfikir olması politik istikrar için yeterlidir. Eğer onlar, iktidarın kendi değerlerine ve yararlarına uygun olarak faaliyetini sürdürdüğü görüşündeyse, o zaman düzen sağlamdır ve meşrudur. Osmanlılar gerek askerî kesimin, gerekse şeriat/kültür alanının desteğini sağlayınca, daha doğrusu bunları kendi yaratıklarıyla doldurunca, "rahatlıkla yan yatıp uyuyabiliyorlardı" (Kanunî Süleyman).

Osmanlı hanedanının hâkimiyetinin üçüncü dayanağı, dinî "azınlıklar"ın desteğini kısa sürede sağlaması ve uzun süre bundan yararlanması olmuştu. Osmanlı'lar fetihleri sırasında genellikle Müslüman olmayanların dinlerini değiştirtmeye, yerel strüktürleri kaldırmaya girişmediler, tam tersine ancak en gerekli değişiklikleri yaptılar ve bunları da adım adım ihtiyatla uyguladılar. Titizlikle ehl-i zimmet ilkesine bağlı kalarak, Ortodoks Hristiyan ve Musevî toplulukların iç özerkliklerine dokunmadılar, günlük yaşamlarına elden geldiğince karışmadılar. Taraf tutmayan gözlemci için, Osmanlı hâkimiyetinin uzun zaman boyunca Balkan halklarının hayatını açıkça iyileştirdiği kuşku götürmez; zira politik anarşiye son verdimiş, Bizanslı ve Slav köylülerin vergilerini hafifletmiş, daha önce bölünmüş olan Balkan dünyasını birleşik bir politik ve hukuk sistemi içine oturtmuş, üstelik Ortodoks kilisesini "Latin" egemenliğinden ve Papa'nın birlik zorlamalarından "kurtarmıştır". Fetih döneminde Balkan Ortodoksları (özellikle Venediklilerin ve Cenevizlilerin egemenliği altında yaşayanlar) Osmanlılara giderek yakınlık duydular ve Batılı Hristiyan devletlere karşı verilen savaşlarda Osmanlı tarafına geçtiler. Osmanlılarla Ortodoks papazlar arasındaki seçkin işbirliğini, çocuk vergisi, devşirme uygulaması dahi bozmamıştı. Hatta öyle görüyor ki, ilgililerin, kendi kaderleri karşısında acı duyan çağdaş Batılı gözlemcilere ya da bugünkü tarihçilere kıyasla devşirme hakkındaki kanaatleri çok daha olumlu idi. Düzenin "demokratikliği"ni överken Arnavut asıllı sadrazamın şu söyledikleri, kanıtlanabileceği gibi pek çoklarının görüşünü ifade

ediyordu: "Osmanlılar büyük bir dirayetle, gerçek Tanrıya inanmayan milletlerden en madur durumda olan köylüleri seçtiler; sonra da bunlardan müminler, muzafer subaylar ve seçkin valiler yetiştirdiler. Ben de bunlardan biriyim".⁴

Fakat Osmanlı devletinde yalnız Ortodokslar değil, Musevîler de kendilerini kendi evlerinde hissediyordu. Sultanlar başlangıçtan beri onlara iyi davrandı, onların Avrupa'dan sürülen kader ortaklarını yığınla kabul etti ve onlara olağanüstü ekonomik olanaklar sağladılar. Bazı Musevî araştırmacıların görüşüne göre, İmparatorluk 16. yüzyıldaki başarılarına, doğrudan doğruya hanedan ile Musevîler arasındaki işbirliği sayesinde erişmiştir. Bu durumda bu iki azınlığın yetkili unsurlarının Osmanlı hanedanına her yardımı göstermiş olmalarına şaşmamak gerekir. Bunu belirtmek için, İstanbul Ortodoks Patriği'nin 1798'de açıkladığı şu beyanatı anımsamak yeterlidir: "Bakın, inayetli ve herşeye kadir Efendimiz, kutsal Ortodoks dinimizin bütünlüğünü tekrar korumak için işleri nasıl düzenledi. Ortodoks Hristiyan ruhundan uzaklaşmaya başlayan ... bizim Roma İmparatorluğu'muzun yerine bu muazzam Osmanlı İmparatorluğu'nu yoktan var etti. Ve bütün bunların Tanrı iradesiyle olduğunu kesin biçimde kanıtlamak için bu Osmanlı İmparatorluğu'nu diğer bütün imparatorluklardan üstün kıldı. Apaçıkça ilân edilen yeni özgürlük ümitlerine hiçbir şekilde kulak vermeyin. Mukaddes Kitap bize İmparatorumuz (Sultan) için durmadan dua etmemizi öğretiyor".⁵

Şimdiye kadar söylediklerimizi özetleyelim: Osmanlı hanedanının olağandışı hâkimiyeti her şeyden önce üç unsura, yani askerî kölelik kurumuna, ulemaya, bir de Hristiyan ve Musevî Ortodoksların kayıtsız şartsız desteğine dayanıyordu. Bu olgu, Osmanlı hanedanının, - Avrupa'daki mutlak hükümdarlardan farklı olarak - Roma imparatorlarının "Licet legibus soluti sumus, attamen legibus vivimus" sözünün yalnız ilk yarısını kendisi için zorunlu saymasına ve tamamen haklı olarak despot denebilecek bir hâkimiyet düzeni kurmasına olanak yarattı. Elbette Osmanlı hükümdarlarının da çeşitli çıkarlar arasında denge kurmaları gerekiyordu, fakat değindiğimiz üçlü destek sayesinde Avrupalı ya da Müslüman hükümdarlardan çok daha fazla hareket serbestliğine sahiptiler.

Pál Fodor

(Çeviren: Yılmaz Gülen)

Devamı gelecek sayıda

¹ Niccolò Machiavelli'nin Eserleri. I. cilt. Budapeşte, 1978, 18-19 (Éva Lutter'in Macarca çevirisinden Türkçeye aktarıldı).

² Paul Rycout, The Present State of the Ottoman Empire... Londra, 1668, 8.

³ Aynı eser., 7.

⁴ Michel Balivet, *Romanie byzantine et pays de Rum turc. Histoire d'un espace d'imbrication gréco-turque*. İstanbul, 1994, 193.

⁵ Aynı eser., 187.

Budapeşte'de Türk Film Haftası

Film Haftası'ndan sonra Türkiye Cumhuriyeti Budapeşte Büyükelçiliği başkâtibi bayan Bengü Yiğitgüden ile buluştuk, sohbet ettik.

— *Budapeşte'de düzenlenen Türk Filmleri Haftası hakkında kısaca bilgi verebilir misiniz ?*

14 Kasım'da Türkiye'de Türk Sinemasının 86. yılı kutlandı, biz de bu çerçevede Budapeşte'de 22-29 Kasım 2000 tarihlerinde Türk Filmleri Haftasını düzenledik.

Bu etkinliği Macaristan'da düzenliyor olmaktan büyük mutluluk duyuyoruz. Türk ve Macar halkları arasında yüzlerce yıl, hatta Orta Asya'da yaşadığımız günlere uzanan bir dostluk ve yakınlık bulunmaktadır. Bu yakınlık doğal olarak ilişkilerimize de yansımaktadır. Macar seyircisinin sinema haftası boyunca filmlerimize gösterdiği büyük ilgiyi buna bağlıyorum.

Türk Film Haftası kapsamında dört film gösterilmiştir: Herşey Çok Güzel Olacak, Melekler Evi, Güle Güle ve Kaçıklık Diploması. Herşey Çok Güzel Olacak adlı filmin yönetmeni Ömer Vargı ve yapımcısı Mine Vargı'nın da bu Haftanın açılışına katılmaları bizi ayrıca sevindirdi.

— *İki ülke arasındaki işbirliğinden kısaca söz eder misiniz ?*

Türkiye ve Macaristan arasında her zaman işbirliği mevcuttu. Özellikle son yıllarda ilişkilerimizin her alanda yoğunlaştığını görüyoruz. Özel sektörün gelişerek daha bağımsız hareket etmesi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, işbirliği alanlarının artmasına ve varolanların gelişmesine ivme kazandırmaktadır.

— *Sinema alanındaki ilişkilere değinir misiniz?*

Kültür, sanat ve ticareti birleştiren sinemacılık alanında da diğer alanlarda olduğu gibi ilişkilerimiz artmaktadır. Bir örnek vermek istiyorum. İki yıl önce Budapeşte'de bu defakine benzer bir Film Haftası gerçekleştirilmişti. Biz burada, Budapeşte'de Türk Filmleri Haftasını düzenlerken, 3-29 Kasım tarihlerinde Ankara'da 6. Avrupa Filmleri Festivali devam etmekteydi. Sözkonusu Festivale Macaristan 4 film ile katıldı. Ayrıca, Türk Filmleri Haftasında gösterilen filmlerde Türk ve Macar uzman ve teknisyenler birlikte çalışmışlardır.

Özel sektörün gelişmesi de sinemacılık alanındaki ilişkilerimizi olumlu etkilemektedir. Geçmiş yıllarda Hükümetlerimiz aracılığıyla bazı etkinlikler düzenlenirken, günümüzde sinemacılıkla ilgili özel şirket veya dernekler ülke çapında veya uluslararası faaliyetleri başarıyla gerçekleştirmektedirler. Bu haftayı da Macar Objektiv Studio ve Budapeşte Film Birliği ile birlikte düzenledik.

— *Türk sineması hakkında bilgi verebilir misiniz?*

Bilindiği gibi Lumière kardeşler ilk film gösterisini 1895'te Paris'te yapmışlardı. Türkiye'de ilk gösterim ise

bundan yaklaşık bir yıl sonra İstanbul'da Yıldız Sarayında gerçekleşmişti. Daha sonra Polonya asıllı bir Romanyalı olan Sigmund Weinberg, İstanbul'da, Galatasaray Meydanı'nda bulunan Sponeck's birahanesinde halka açık film gösterilerine başlamıştır.

İlk Türk filmi ise 1914 yılında çevrilmiştir. (Türk Sinemasının 86. yılı kutlanıyor derken bu tarihten yola çıkılmaktadır). Bu film askeriye için çevrilmiş bir belgeseldi. O yıllarda, savaş ve sonuçlarından etkilenen, ekonomik sıkıntı içerisindeki Türkiye'de 1914'ten 1939'a kadar, iki stüdyoda sadece 23 film çevrilebilmiştir.

Tiyatro oyuncusu olan Muhsin Ertuğrul'un, 1922'de sinema alanına girmesi ve bir film şirketi kurması Türk filmciliği açısından bir dönüm noktası oluşturmuştur. Muhsin Ertuğrul'un Cumhuriyetin ilanından (29 Ekim 1923) bir süre önce ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışının 3. yıldönümünde tamamlanan, Kurtuluş Savaşını konu alan Ateşten Gömlek adlı filmi büyük yankı uyandırmıştı.

Türkiye'de 1940'lar ve 60'larda film stüdyolarının sayısı giderek artmış, buna bağlı olarak çevrilen filmlerin sayısı da yükselmeye başlamıştır. 70'li yıllarda ise Türk sineması bir yandan ekonomik zorluklar yaşamış, diğer taraftan televizyon ve video filmlerle rekabet etmek durumunda kalmıştır. Bütün bu sıkıntılara rağmen sinemacılık bakımından 70'li yıllar çok verimli olmuştur. 1980'lerde kriz devam etmiş, çevrilen filmlerin sayısı 70'e kadar düşmüştür.

— *Bugünkü Türk sineması hakkında ne söyleyebilirsiniz?*

Devletin sinemayla ve çalışanlarıyla ilgili mevzuatı geliştirmesi ve bu sektörü maddi bakımdan da desteklemesiyle, Türk filmciliği kurumsal bir yapıya kavuşmuş, daha kaliteli, teknik bakımdan ileri bir altyapısı oluşmuştur. Buna paralel olarak uluslararası standartlarda filmler çevrilmeye başlanmıştır.

Bugün Türk sineması uluslararası kaliteyi yakalamış, çağdaş bir sektör oluşturmaktadır. Filmlerimiz birçok uluslararası festivalde ödül kazanmıştır.

Sanatçılar, işverenler ve sinema ile ilgili birliklerin ağırlığı da artmıştır. Ayrıca bugün İstanbul, Ankara, İzmir ve Eskişehir'deki 6 üniversitede sinematografi ve filmcilikle ilgili fakülteler bulunmaktadır. Bu bölümlerin mezunlarının da katkılarıyla Türk filmi profesyonelliğini korumaktadır.

Türk sinema sektörünün gelecekte daha da güçleneceğine ve Türk-Macar işbirliğinin bu alanda gelişeceğine inanıyorum.

Bana vakit ayırdığınız için teşekkür ederiz.

Tibor F. Tóth — László Puskás

Török filmhét Budapesten

*A filmhét után a budapesti Török Nagykövetség első titkárával,
Bengü Yigitüden asszonnyal beszélgettünk.*

— Beszámolna-e röviden a Budapesten megtartott török filmhétről?

November 14-én ünnepelték Törökországban a török filmgyártás 86. évfordulóját. Ennek alkalmából november 22–29. között Budapesten török filmhetet rendeztünk. Nagyon örültünk, hogy ezt az eseményt Magyarországon megszervezhettük. A törökök és magyarok között több száz évre, sőt azokra az időkre visszanyúló barátság és jó viszony van, amikor még Közép-Ázsiában éltünk. Ez a jó viszony kapcsolatainkban természetesen ma is megnyilvánul. Ennek tulajdonítom azt a nagy érdeklődést is, amely a magyar közönség részéről filmjeink iránt megmutatkozott.

A filmhét alatt négy filmet mutattunk be: a "Minden szuper lesz", az "Angyalok háza", a "Na, pá!" és "Az ostobaság diplomája" című filmeket. Külön öröm számunkra, hogy a "Minden szuper lesz" című film rendezője, Ömer Vargi és producere, Mine Vargi személyesen is részt vettek a filmhét megnyitóján.

— Beszélne-e röviden a két ország közötti együttműködésről?

Törökország és Magyarország között mindig is létezett együttműködés. Különösen az utóbbi években látjuk, hogy minden téren gyarapodnak kapcsolataink. A privát szektor fokozatos függetlenné válása és a kommunikációs technológiákban végbement fejlődés az együttműködés területeinek kiterjedését és a már meglévők felgyorsulását eredményezte.

— Kitérne-e a filmgyártás területén meglévő kapcsolatokra is?

A kultúrát, a művészetet és a gazdaságot is magába foglaló filmes szakmában is — akárcsak más területeken — erősödnek a kapcsolataink. Hadd mondjak egy példát erre: két évvel ezelőtt Budapesten a mostanihoz hasonló filmhetet rendeztünk. Miközben mi Budapesten szerveztük a filmhetet, Ankarában november 3. és 29. között zajlott a 6. Európai Filmfesztivál. Ezen a fesztiválon Magyarország 4 filmmel vett részt. Egyébként a török filmhét alatt bemu-

tatott filmek török és magyar szakemberek és technikusok közös munkái voltak.

A filmművészetben meglévő együttműködésünket a privát szektor fejlődése is pozitívan befolyásolta. Kormányaink elmúlt években kifejtett tevékenységének köszönhetően napjainkban a filmművészettel kapcsolatos magánvállalatok vagy társaságok sikeresen valósítanak meg országon belüli vagy nemzetközi programokat. Ezt a hetet is közösen rendeztük meg a Magyar Objektív Stúdióval és a Budapest Film Kft.-vel.

— Milyen volt a török filmgyártás a múltban?

Mint ismeretes, a Lumière testvérek első filmbemutatója 1895-ben volt Párizsban. A törökországi első bemutatóra pedig ezt követően kb. egy év múlva, az isztambuli Yıldız Sarayban került sor. Ezután Sigmund Weinberg, egy lengyel származású román, a Galatasaray téren található Sponeck sörözőben kezdte meg a nyilvános filmvetítéseket.

Az első török filmet 1914-ben forgatták (most amikor a török filmgyártás 86. évfordulóját ünnepeljük, ebből a dátumból indultunk ki). Ez a film a katonasággal kapcsolatos dokumentumfilm volt. Azokban az években a háború és annak következményei által gerjesztett gazdasági nehézségekkel küzdő Törökországban 1914-től 1939-ig két stúdióban mindössze 23 filmet forgattak.

A török filmgyártás szempontjából fordulóponthoz jelentett az, amikor a szín-

házi művészként ismert Muhsin Ertugrul 1922-ben filmgyárat alapított. Igen nagy visszhangot váltott ki Muhsin Ertugrul Ateşten Gömlek (Tüzes ing) című filmje, amely a Nagy Nemzetgyűlés létrejöttének 3. évfordulójára készült el, és amelynek témája a honvédő háború volt. (A film a híres török író, Halide Edib-Adıvar azonos című regénye alapján készült. — A szerk.)

Törökországban a negyvenes és hatvanas évek során a filmstúdiók száma egyre szaporodott, és ennek következtében a leforgatott filmek száma is növekedni kezdett. A hetvenes években a török filmgyártás egyrészt gazdasági nehézségekkel küszködött, másrészt viszont kénytelen volt rivalizálni a televízióval és videófilm-forgalmazással. Mindezen nehézségek ellenére a filmgyártás szempontjából a hetvenes évek nagyon sikeresek voltak. A nyolcvanas években a krízis folytatódott, a leforgatott filmek száma 70 körülire esett vissza.

— Milyen a török filmgyártás helyzete ma?

Azzal, hogy az állam kedvezőbbé tette a filmiparral és az ott dolgozókkal kapcsolatos szabályozásokat, valamint hogy ezt a szektort anyagilag is támogatta, a török filmipar ezzel intézményesült, és jobb minőségű, technikai szempontból elsőrendű infrastruktúrájává vált. Ennek következtében a nemzetközi mércének is megfelelő filmek készülhetnek.

A mai török filmgyártás nemzetközi színvonalú. Filmjeink több nemzetközi fesztiválon is díjat nyertek.

Megnőtt a művészek, a munkaadók és a filmgyártáshoz kapcsolódó testületek tekintélye. Ma már Isztambulban, Ankarában, İzmirben és Eskişehirben 6 egyetemen is találunk filmgyártást és filmművészetet oktató tanszéket. Az itt végzett hallgatók is hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a török filmgyártás egyre sikeresebb legyen.

Bízom abban, hogy Törökországban a filmszakma tovább erősödik, és ezen a téren a török-magyar együttműködés is tovább fog fejlődni.

Köszönjük a beszélgetést.

✎ F. Tóth Tibor — Puskás László

Szombathelyi élményeim

Kedves Olvasó, előrebocsátom, hogy ne várjon tőlem hű, pontos adatokat tartalmazó beszámolót, mivel nem erre törekszem, hanem a teljesen szubjektív élményeimet, benyomásaimat, érzéseimet szeretném megosztani, amelyeket a Magyar-Török Baráti Társaság október 28-29-i szombathelyi-köszegi programján átéltem.

Már az odautazás is kellemesen telt, melyről tagtársaink gondoskodtak. Érdekes, személyes benyomásokkal tűzdelt felkészítő előadásokat hallgattunk arról az eseményről, amelyre indultunk. Ez Bartók Béla és Ahmet Adnan Saygun mellszobrának szombathelyi avatása volt. A két zeneszerző közösen dolgozott a török népzene kutatása területén.

Meghitt ismertetőt kaptunk még Szombathely történetéről, nevezetességeiről és Gál Tímea kötődéséről a városhoz. A délutáni szoboravatóról és az utána következő koncertről is a meghittség jut az eszembe, az öröm, amivel a szombathelyiek a szobrokat fogadták. Azt gondolom, hogy ez az öröm, nyitottság az, ami igazán erősítheti a két nép barátságát.

Másnap Köszegét ismertük meg avatott helyi vezető közreműködésével. Megtuttuk, hogy nem a velünk tartó török barátaink az első törökök, akik a várba jutottak, hanem a híres ostrom idején is, amely magyar győzelemmel és a török lobogó kitűzésével végződött. Igaz, hogy ennek feltétele a törökök elvonulása volt, de a szultán láthatta a zászlóit és az ostromló vezér élete is megmaradt.

Az eseményt egy kirándulás tette teljessé, ahol energiát merítettünk a Köszegi hegység erdőiből.

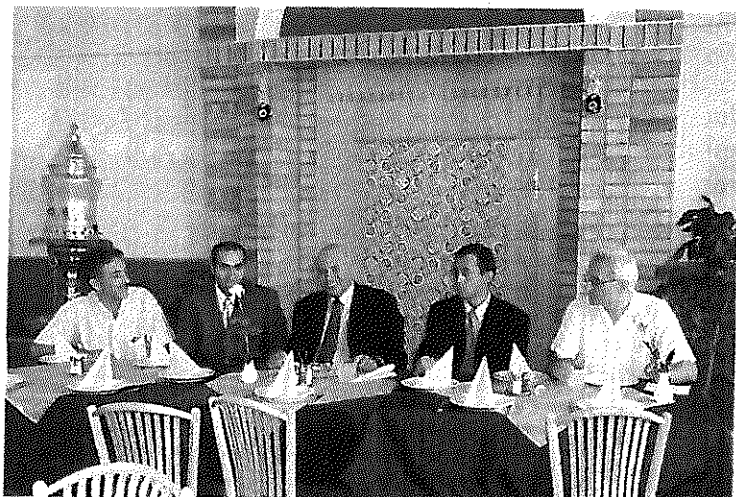
A feltöltődés nemcsak a programoknak volt köszönhető, hanem annak is, ahogy a társaság tagjai egymáshoz és az utunkba kerülő emberekhez viszonyulni tudtak, figyelemmel, megértéssel, nyitott rácsodálkozással, empátiával.

Azt hiszem, ez a legtöbb, ami kapható és ezt köszönöm mindenkinek, akivel az út során találkoztam.

▲ Bácsi Zsolt

Megnyílt a Szeráj

Szeretettel várja a társaság tagjait a felújított *Szeráj* török étterem, gyorsbüfé. (1051 Budapest, Szent István krt. 13.
Telefon: 311 66 90.)

Az étterem megnyitóján (balról jobbra): Nuray Faruk Kemal és Aktaş Duran üzletvezetők, Ender Arat nagykövet, Osman Şahbaz, a Török-Magyar Üzletemberek Egyesületének elnöke, és alelnökünk, F. Tóth Tibor.

Kereszt és félhold

A török kor
Magyarországon (1526—1699)

Az Encyclopaedia Humana Hungarica magyar, angol és német nyelvű művelődéstörténeti CD-ROM sorozat ötödik része köz- és felsőoktatási célú felhasználásra szánt interaktív taneszköz. A *történelem* fejezet a mohácsi csatavesztéstől a török haderő kiűzését rögzítő karlócai békéig foglalja össze a három részre szakadt ország politikai és hadtörténeti eseményeit, s részletesen bemutatja a királyi Magyarország, Erdély és a hódoltság kormányzását, társadalomtörténetét. A *nyelvtörténet* a közép magyar kor első felét elemzi, s külön fejezet tekint át török eredetű szókincsünket. Az *irodalom* fejezet a korabeli élet kereteinek átalakulását, a könyvnyomtatást, a nemzeti irodalom jellemzését adja a reformáció elterjedésének, majd az ellenreformáció kibontakozásának időszakában. Kuriózum a hódoltság török irodalmának részletes leírása. A *művészettörténeti* rész a humanista műpártolás példáin mutatja be a korszak építészét, szobrászatát, festészetét, könyv- és iparművészetét; s külön fejezet tárgyalja az oszmán-török építészeti emlékeit. A zenetörténetek a királyi Magyarország és a török hódoltság zenei rétegeit gazdagon hangzó anyaggal illusztrálják. A korabeli táncokat összefoglaló rész a nyugati és keleti hatásokat vizsgálja. Az *egyháztörténeti* fejezet a reformáció elterjedését, majd a katolikus megújulást és az ellenreformációt követi nyomon, melyet a népi hiedelemvilág és a muszlim hitélet bemutatása zár. A *táj és nép* fejezet főbb részei a természetföldrajz, a népesség és etnikumok, a települések és lakóhelyek leírása. A *korabeli életmódot* a gazdaság, a kézművesség, az oktatás és a mindennapi élet sokoldalú jellemzésével mutatja be.

A török kori résznél Buda 1686. évi visszafoglalását ábrázoló kép alkotja a háttérét. A tematikus összefoglalókat és címszavakat minden ediginél bőségesebb illusztráció kíséri: 1087 kép, 52 zenemű-részlet (többek között kimondottan ehhez a CD-ROM-hoz készített török zenei felvételek), 200 korabeli, kinyomtatható forrás. Újdonságot jelent, hogy a címszavak külön megtekinthetők a Források *Kislexikon* részénél. A *Képtár*ból saját összeállítás készíthető előadások, beszámolók szemléltetéséhez.

A CD-ROM fejlesztését mintegy 50 kutató, gyakorló pedagógus és számítástechnikai szakember összehangolt munkája biztosította.

Felkészítő szerkesztő: Szentpéteri József.

[Kereszt és félhold. A török kor Magyarországon (1526—1699), 1999., ára: 6000 Ft + 12% áfa
Enciklopédia Humana Egyesület
1438 Budapest, Pf. 435.
tel./fax: (06-1) 306 94-92; E-mail: ehe@satimex.tvnet.hu]

Baranya'da türk haftası

Türkiye'nin Onursal Konsolosu László Horváth'ın girişimi ile Baranya ilinde, Milenyum 2000 etkinlikler dizisi çerçevesinde, yerel belediyeler tarafından Türk Kültür Haftası düzenlendi. Programların gerçekleştirildiği yerler, Mohács, Pécs, Siklós ve Szigetvár kentleriydi. Bu beldelerde Osmanlı-Türk mimarisinin tarihî eser olarak korunan önemli hatıralarının bulunması nedeniyle programlar için bu yerler seçildi.

Bu satırların yazarı için, Türkiye Onursal Konsolosunun davetlisi olarak, Szigetvár'da kent belediyesi ile Szigetvár Kalesi Dostları Çevresi tarafından düzenlenen Zrinyi Anma Töreni'ne katılması bir şeref kaynağı oldu.

Etkinlikler dizisi çerçevesinde – Macar sanat topluluklarının yanı sıra – Szigetvár'ın kardeş kenti Trabzon'un Mehter takımı, ayrıca Pécs'in kardeş kenti Kütahya'nın halk dansları topluluğu gösteriler sundular. Kent halkı hem Mehter takımını, hem de Kütahya'nın halk dansları topluluğunun temsillerini büyük beğeniyle karşıladılar.

Programlar dizisinin seçkin bir unsuru, Szigetvár'daki Türk-Macar Dostluk Parkı'nda 9 Eylülde düzenlenen anma ve çelenk koyma töreni oldu. Törene katılanları önce Onursal Konsolosu László Horváth selamladı, sonra da Türkiye Cumhuriyeti Budapeşte Büyükelçisi Ekselans Ender Arat bir tören konuşması yaptı. İl yöneticilerini belediye meclisi başkanı Ferenc Kékes temsil etti. Çelenk koyma törenine Szigetvár Üflemeli Çalgılar Gençlik Orkestrası eşlik etti ve o da hazır bulunanların beğenisini kazandı. Törende, Szigetvár Belediye Başkanı Péter Mozsgai ile birlikte kardeş kentler de yüksek düzeyde temsil edildiler ve Kütahya onursal konsolosumuz İsmet Güral ile Tekirdağ onursal konsolosumuz Erdoğan Erken, Belediye Başkanı Asım Aykan'ın yönetiminde Trabzon kenti heyeti, ayrıca Türk-Macar kardeş kentleri koordinatörü İhsan Tuncoğlu hazır bulundular.

Türk sanat toplulukları temsil verdikleri yerlerde olağanüstü büyük başarı sağladılar. Flórián lokantasının eğlence salonunda verilen akşam ziyafetinde Türkiye Cumhuriyeti Budapeşte Büyükelçisi Ekselans Ender Arat yaptığı konuşmada, Türk-Macar kültürel ve ekonomik ilişkilerinin pekiştirilmesinin önemini vurguladı. Milenyum Hatıra Bayrağı'nın teslimi, törenin seçkin bir gösterisi oldu. Anma töreni, Belediye Başkanı Péter Mozsgai'nin tören demeciyle, çelenkler konulmasıyla, askerî saygı duruşuyla sona erdi ve İç Kale'de düzenlenen görkemli havaî fişek gösterisiyle bitti.

Tibor F.Tóth

Türkiye'nin Onursal Konsolosu László Horváth
Horváth László, Törökország tiszteletbeli konzulja

Kütahya halk dansları topluluğu Szigetvár'ın ana meydanında
A kütahyai népi táncsoport Szigetvár főterén

Trabzon Mehter takımı Türk-Macar Dostluk Parkı'nda
A trabzoni mehter a Török-Magyar Barátság Parkjában

Török Hét Baranyában

Vendégségben Szigetváron

Horváth László Törökország tiszteletbeli konzulja kezdeményezésére a Millennium 2000 rendezvénysorozat keretében török kulturális hét megrendezésére került sor Baranya megyében, az önkormányzatok szervezésében. Az ünnepségsorozat helyszínei voltak: Mohács, Pécs, Siklós és Szigetvár. A helyszínek megválasztását indokolta az a történelmi tény is, hogy ezekben a városokban műemléki védelem alatt álló, jelentős oszmán-török építészeti emlékek találhatók.

E sorok írójának abban a megtiszteltetésben volt része, hogy Törökország tiszteletbeli konzulja meghívottjaként részt vehetett a Zrínyi Emlékünnepségen, Szigetváron, amelyet a város önkormányzata és a Szigetvári Várbaráti Kör szervezett.

A rendezvénysorozaton — magyar művészeti együttesek mellett — bemutatkozott Szigetvár testvérvárosának, Trabzonnak mehtere, és Pécs testvérvárosának, Kütahyának népi táncsoportja. A helybeliek mind a mehtert, mind pedig a népi táncosok fellépését nagy tetszéssel fogadták.

A programsorozat kiemelkedő momentuma volt a szeptember 9-ei, szigetvári Török-Magyar Barátság Parkjában megrendezett megemlékezés és koszorúzás. A jelenlévőket először Horváth László tiszteletbeli konzul köszöntötte, majd Öexcellenciája Ender Arat Törökország budapesti nagykövete mondott ünnepi beszédet. A megye vezetőit Dr. Kékes Ferenc, a közgyűlés elnöke képviselte. A koszorúzás alatt közreműködött a Szigetvári Ifjúsági Fúvósenekar, amely igencsak elnyerte a jelenlévők tetszését. A koszorúzáson jelen volt Mozsgai Péter Szigetvár polgármestere, illetve magas szinten képviseltették magukat a testvérvárosok is, jelen volt: İsmet Güral kütahyai, Erdoğan Erken rodostói tiszteletbeli konzulunk, Asım Aykan polgármester vezetésével Trabzon város küldöttsége, valamint İhsan Tuncoğlu, a török-magyar testvérvárosok koordinátora.

A török művészeti együttesek fellépéseik helyszínén rendkívül nagy sikert arattak. A Flórián étterem rendezvénytermében megtartott ünnepi vacsorán Öexcellenciája Ender Arat Törökország budapesti nagykövete mondott beszédet, amelyben kiemelte a török-magyar kulturális és gazdasági kapcsolatok ápolásának fontosságát.

Az ünnep kiemelkedő eseménye volt a Millenniumi emlékHzászló átadása. A megemlékezés Mozsgai Péter polgármester ünnepi beszédével, koszorúzással és katonai tiszteletadással ért véget. Az ünnepséget a Belső Várban látványos tűzijáték zárta.

E sorok írója ezúton is köszönetet mond a szíves fogadtatásért.

✍ F. Tóth Tibor

Törökországgal ismerkednek a közgazdász- hallgatók a Soproni Egyetemen

Magyarország egyik legrégebbi, hagyományörző felsőoktatási intézményében a patinás Soproni Egyetemen 5 évvel ezelőtt az erdészeti és faipari stúdiumok mellett egy új tudományterület, a közgazdaságtan oktatása kezdődött el.

Az oktatási spektrum bővítése egybeesett a magyarországi egyetemi reformelképzelésekkel, azzal a törekvéssel, hogy a felsőoktatás sokkarú universitások keretében történjék. Ezzel párhuzamosan a piacgazdaság kiépítése új igényeket, új kihívásokat támasztott a közgazdászképzéssel, a modern közgazdasági diszciplínák oktatásával szemben.

Ma már közel 2000 hallgató ismerkedik a közgazdaságtudománnyal a Soproni Egyetemen, mely mostanra a térségi egyetemi integráció során a nevében is viselt Nyugat-Magyarország regionális egyetemévé bővült.

A Soproni Egyetem, illetve annak elődjének története szorosan összefonódott Magyarország múltjával, a nagy történelmi változások mindegyike alapvetően érintette annak életét, sőt létét is.

Az egyetem alapításának históriája egészen a 18. század közepéig nyúlik vissza. 1735-ben az akkori osztrák császár és magyar király, III. Károly Selmezbányán (ma Banská Štiavnica) hozta létre a Habsburg Birodalom bányászti iskoláját. A „Berg Schola” nevet viselő iskola egyike volt a korabeli Európa első műszaki intézményeinek.

Az iskola hírneve hamarosan túlmutatott Európán, s alig néhány évtized leforgása alatt már világszerte Császári és Királyi Bányászati Akadémiaként vált ismertté. A curriculum már nemcsak a kohászatra, hanem az erőgazdálkodásra, földtanra, sőt az faipari ismeretekre is kiterjedt.

Az 1848-as forradalom és szabadságharc az Akadémia professzorai és hallgatói számára is a hazafiasság és a nemzeti elkötelezettség próbakövét jelentették, hiszen mindnyájan aktívan kivették részüket a harcokból: az oktatás csaknem egy évig szünetelt.

A politikai kompromisszumot jelentő 1867-es osztrák-magyar kiegyezés új impulzusokat adott az erdészeti stúdiumok kiterjesztésének, egészen az I. világháború bekövetkeztéig. A világháborút lezáró Versailles-i szerződések értelmében Magyarország elveszítette akkori területének kétharmadát, a selmezbányai Akadémia pedig tanárai és hallgatói döntése következtében áttelepült jelenlegi helyére, Sopronba.

Az újkori történelmi események, az 1956-os év drámai fordulatot hozott a „Soproni Egyetem” életébe, hiszen egy emberként csatlakoztak a forradalomhoz, majd az orosz csapatok bevonulását követően több mint 200 tanár és hallgató hagyta el a „Civitas Fidelissima”-t, a hűség városát, és települt át az Újvilágba. Kanadában a Vancouveri University of British Columbia adott otthont a soproni erdészeknek, hogy tanulóanyagukat közösen folytathassák választott új egyetemükön.

(Folytatás a következő oldalon!)

A konszolidálódás évei Sopron számára is a megújulást, a töretlen hazafiságot, a tudás iránti elkötelezettséget jelentették. Az oldódó politikai nyomás hatására újra éledtek a selmecbányai hagyományok, a kedves egyetemi szokások, melyek nemcsak hagyományörző külső jelekben, egyenruha viselésében, a latin nyelv „ünnepi” használatában mutatkoznak meg, hanem elsősorban az összetartást, lelkesedést, tanulni vágyást sugalló szellemiségben.

A minden hagyomány és minden új megőrzésére és befogadására egyaránt fogékony hallgatók csoportja nagy lelkesedéssel fogadta a közgazdaságtani oktatási tervbe egyedülállóan beépített ismeretanyagot, mely Törökország gazdaságát, társadalmát mutatja be. Ezen túlmenően közel viszi a hallgatókat egy nép gondolkodásmódjához, kultúrájához, erősítve ezzel a „megismerve megszeretni” elvet.

A törekvés nem véletlen, hiszen nemzeti céljaink közésk, a nemzeti hagyományok megőrzése és ápolása mellett az európaiság erősítése, Széchenyi, Kossuth és Kemal Atatürk eszméinek modern, fejlett gazdaságra épülő demokratikus társadalmú rendszerben való kiteljesítése.

Ezeknek a gondolatoknak a szellemében oktatom a hallgatóimat.

➤ Balázs Judit

Ámde lássuk, miként értékeli maguk a hallgatók azokat az ismereteket, amelyeket az előadásokon volt alkalmuk el-sajátítani. Szilágyi Katalin a következőket mondja:

„A Közgazdaságtudományi Kar III. éves hallgatója vagyok. Az elmúlt három évben több tantárgy keretében ismerkedtünk a világgazdaság kérdéseivel, a világ számos nagy régiójának gazdaságával. Ezért is örültem, amikor az idei évben már mi is felvehettük az „Esettanulmány az Oszmán Birodalomtól a modern Törökorszáig” című tárgyat.

A kurzus során konkrét ismereteket szerezhettünk Törökország múltjáról és jelenéről, közösen megvitattuk, mi lehet

ezen ország jövője, amely hírd Európa és Ázsia között. Törökország azért is különösen érdekelt minket, mert ez az ország, amelyről valamit minden magyar ember tud, hiszen a magyar történelem egy jelentős időszakát határozza meg. Tudásunk azonban elég hiányos volt, de ez alatt a félév alatt annyit fejlődöttünk, hogy ha most megkérdeznék minket Törökországról, már nemcsak a török hódoltság jut eszünkbe, hanem iparáról, gazdaságáról, társadalmi berendezkedéséről, kultúrájáról is fontos információkat tudunk felsorolni.”

Koloszár László így vélekedik:

„A Nyugat-Magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Karának egy lelkes hallgatói csoportja Magyarországon talán egyedülálló lehetőséget kapott. Megismerkedhetett egy ország népével, amely hozzánk, magyarokhoz is közel áll.

Balázs Judit professzorasszonynak köszönhetően német nyelven hallgathatjuk a Törökország múltjával, jelenével és jövőbeli lehetőségeivel kapcsolatos előadásokat, elmélyedhetünk az ország gazdaságának elemzésében. Ám az előadások ennél többet is nyújtanak: a szemléletes és részletes bemutatás során betekintést nyertünk egy nép életébe, szokásaiba, sőt nyelvébe is. Így komplex képet kaphattunk egy csodálatos országról, Törökországról. Köszönjük!”

Végül ismerjük meg Barna Petra vélekedését, aki a témából pályázatot adott be a Tudományos Diákköri Konferenciára és dolgozatával harmadik helyezést ért el:

„Én is részt vettem Balázs Judit Törökországról szóló rendkívül érdekes, személyes élményekkel gazdagított előadásain, amelyek Törökország helyzetét elsősorban gazdasági szempontból világították meg. Ezek az előadások adták az íhletet számomra, hogy én is kutatómunkába kezdjek, és még nagyobb ismeretanyagra tegyek szert az országgal kapcsolatban. Elsősorban Törökország világgazdasági kapcsolatrendszerére, geostratégiai pozíciójára irányult a figyelmem, amelyről a dolgozatomat is írtam.”

A bűnözésről

A Magyar-Török Baráti Társaság megtisztelő felkérése alapján az Országos Rendőr-főkapitányság képviselőjében magyar és török állampolgárok számára a közelmúltban előadást tarthattam a magyarországi rendőri tevékenységről, illetve a törökök által és sérelmére elkövetett bűncselekményekről. A jelenlévők kérdései, javaslatai arra ösztönözték a szervezőket, hogy szélesebb körben is megosszák az elhangzottakat.

Az előadáson röviden áttekintettük közös történelmi múltunkat, országunk gazdasági és politikai helyzetét, a délszláv háború hatásait, a bűnözés, a turizmus (trükkös lopások), a kereskedelem (csempészet, betörés), a vendéglátás és a kábítószercsempészet kölcsönhatásait.

A Magyar Köztársaság területén ismertté vált bűncselekmények száma az 1994-ben regisztrált 389.451-ről 1998-ban 600.621-re emelkedett. A nyomozóhatóságok hathatós intézkedései nyomán ez a szám 1999-ben közel százezerrel csökkent. A bűnügyi struktúráról tekintve továbbra is a vagyon elleni bűncselekmények dominálnak, ezek teszik ki az összekeltekzés több mint hetven százalékát. A török állampolgárok sérelmére elkövetett bűncselekmények szerencsére

mennyiségüket tekintve nem jelentősek. A természetes személy sértettek száma az utóbbi években a következők szerint alakult:

Év	Sértett	Külföldi	Török
1994	229.896	14.035	81
1995	330.476	14.517	59
1996	307.006	17.559	81
1997	322.656	16.857	66
1998	317.129	16.839	92
1999*	212.852	8.660	56

* Az 1999. év alatt az I-IX. hónap értendő.

A fenti időszakot tekintve általában egy évben 60-100 bűncselekményt követnek el török állampolgárok sérelmére. Az adatok mélyrehatóbb vizsgálata során megállapítható, hogy főként vagyon elleni jogsértések történtek, kis számban fordult elő testi sértés, a köznyugalmat megzavaró garázdaság, illetve egy személyt öltek meg, igaz itt az elkövető hon-

fitárs volt. Az esetek negyvenhét százaléka Budapesten fordult elő, de ha ehhez hozzávesszük Bács-Kiskun, Csongrád, Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom megyéket, akkor nyolcvankét százalékról beszélhetünk. Ebből az a következtetés vonható le, hogy a sértettek általában a hazánkon átutazó tranzit turisták köréből kerülnek ki.

A külföldi és ezen belül a török állampolgárok által elkövetett bűncselekmények száma a következők szerint alakult:

Év	Elkövető	Külföldi	Török
1994	119.496	5.147	80
1995	121.122	5.286	169
1996	122.226	4.309	127
1997	130.966	4.582	58
1998	140.176	6.708	100
1999*	95.240	4.738	41

* Az 1999. év alatt az I-IX. hónap értendő.

Évente átlagosan 100-200 között mozog a török állampolgárok által elkövetett bűnesetek száma. Jellemzően a csempészet, a közokirat-hamisítás, az ember- és kábítószer-csempészet róható terükre. A bűncselekmények e kategóriájának csak húsz százaléka történik a fővárosban, a többi főként a tranzit személy- és áruforgalmat bonyolító határátkelővel rendelkező megyékre (lásd a korábbi felsorolást, kiegészítve Békés megyével) koncentrálódik.

Fontosnak tartom egy, Európa útjain egyre nagyobb számban előforduló bűncselekmény kapcsán a figyelemfelhívást, melyet a rendőri szakzsargonban „trükkös lopás”-ként emlegetünk. Ennek sértettjei elsősorban a gépkocsival utazó külföldiek. Tekintve, hogy sok török állampolgár dolgozik Ausztria, Németország területén, a szabadságolások és nagyobb ünnepek idején igencsak nagy létszámban látogatják hazánkat. Az autópályák és a nemzetközi főútvonalakon erre specializálódott (a nagyobb bizalom érdekében) általában német rendszámú autókat használó elkövetők keserítik meg az arra haladók életét. Módszerükre jellemző, hogy menet közben műszaki hibát (főként jobb hátsó defektet) jeleznek a mellettük haladó gépjármű vezetőjének. Amikor az megáll és kiszáll megnézni valójában mi is a probléma, a „segítőkéssz” autós szóval tartja a kocsi hátuljánál. Amíg ott beszélgetnek, addig a vele érkező társa a nyitva hagyott első ajtón keresztül a kocsit átvizsgálja. Ilyenkor a pénz, az okmányok gyorsan gazdát cserélnek (esetenként két autóval tevékenykednek, így az elemelt érték szinte azonnal eltűnik a helyszínről). Volt rá példa, hogy egy táskából több család féléves megtakarított pénze és okmányai tűntek el ily módon. Hasonlóan lopják meg a pihenőkben megállókat, akik hajlamosak az ún. szétpakolásra.

Megelőzhető a baj, ha a kiszállást követően értékeik védelmében bezárják a gépkocsit. Körülményesnek tűnik, de nagyobb az esély a gondtalan utazásra. A magyar rendőrség nevében ezúton kívánok valamennyi török állampolgár olvasónak balesetmentes, gond nélküli tartózkodást hazánkban.

*♣ Szomor Sándor
rendőr alezredes*

Könyv, film, történelem és kongresszus...

(Egy őszi utazásról dióhéjban)

Elhatároztam, hogy Ciprusra tartván — ha már úgyis át kell szállni Isztambulban —, eltöltök néhány napot ebben a hasonlíthatatlan, országnyi városban.

Szerencsés döntés volt... Novemberi köd, csontig ható, hideg szél vagy eső helyett ragyogó kék ég és tavaszi napsütés fogadott. Mintha az isztambuliak is örültek volna a jó időnek: a langyos-meleg nappalokon és az esti fényekkel villódzó estéken egyaránt annyi ember hömpölygött az İstiklal Caddesin, hogy csak a csilingelő „nosztalgia” villamos tudott időről-időre utat törni magának a tömegben...

A Büyüik Londra Oteliben szálltam meg, ebben a múlt századi, kedves szállodában (a nevezetes Pera Palas „kistestvérében”), ahol a szobák korabeli bútorzata, a bár és a lobby múzeumba illő berendezése, a folyosókon kiállított régi kályhák mind egy régen volt világra emlékeztettek...

A szállodával szemben azonban egészen más világ várt: az İstanbul Sergi Sarayı modern épületében ezekben a napokban rendezte meg a TÜYAP a 19. Isztambuli Könyvvásárt. Az épület két szintjén 259 kiadó állította ki elképesztően gazdag termését: sok-sok ezernyi könyvet. A rendezvény központi témája ezúttal a globalizáció volt, s ez már a könyvkiadásban is megmutatkozott: a török írók és költők művei mellett ott sorakoztak a világirodalom klasszikusai éppúgy, mint a nemzetközi könyvpiac legújabb, legdivatosabb termékei. A globalizáció kérdései és az irodalom sok-sok aspektusa került terítékre az előadótermek gazdag kínálatában: előadások, kerekasztal-beszélgetések, vitaműsorok és díjátadó ünnepségek követték egymást, a hangosbemondó pedig szinte állandóan sorolta, ki hol dedikál éppen...

A vásár forgatagában többek között összefutottam legrégibbi fró-ismerőssémmel, Leyla Erbillett, akinek a nevével alapított díjjal fiatal írókat tüntettek most ki; beszéltem az egyik legkitűnőbb kiadót, a Can Yayinevit irányító Erdal Özzel (akinek egy regénye magyarul is megjelent „Vajúdó szabadság” címmel); illetve Yalvaç Urallal, az Aksoy Yayınları vezetőjével (a kiadó kínálatában ott szerepelt Mikes Kelemen könyvének török kiadása is); leültem a legújabb könyvét dedikáló Halit Kıvanç mellé (élő sport- és televíziótörténelem ő, akivel itthon, sok-sok évvel ezelőtt Szepesi és Vitray társaságában is találkoztam); összefutottam Dursun Ayan szociológussal, akinek nevét a Török Füzetek olvasói is ismerik már; felkerestem a Yordam kiadó standján Kemal Özert, József Attila és Radnóti Miklós török fordítóját; és személyesen is megismerkedtem Murat Tuncellel, aki már korábban elküldte „Üçüncü Ölüm” című magyar té-

(Folytatás a 20. oldalon!)

májú regényét, amelyet a Hollandiában élő magyar barátaitól hallottak alapján írt...

A kiállítás épülete előtt kígyózó sorok, a benti tömeg (igye atarsan düsmez „ha tűt ejtesz el, nem esik le” — mondja a török „testvér”-közmondás) és a széldítő könyvválaszték egyaránt arra mutatnak, hogy a pesszimista jóslatok ellenére a Gutenberg-galaxis állja a versenyt...

Ugyancsak ezekben a napokban rendezték meg harmadszor a „Film és Történelem” című isztambuli nemzetközi filmfesztivált. A mai magyar filmgyártást Tompa Gábor „Kínai védelem” című filmje képviselte; az In memoriam programsorozatot az idén hat filmjének vetítésével Fábri Zoltánnak szentelték; és versenyen kívül bemutatták a „Cebimde Çok Küçük Elma Var/Zsebemben sok kicsi alma van” című „filmünket”. Sajnos ez a bemutató az elutazásom napjára esett, így csak a fesztivál katalógusában írottakat olvashattam el: „Törökország/Magyarország, 78’, színes, 16 mm. Törökországot és Magyarországot évszázadokra visszanyúló történelmi és kulturális szálak fűzik egymáshoz. A dokumentumfilm különböző dokumentumok és helyszíni forgatások segítségével a törökök magyarországi nyomait kutatja. Rendező: Sezgin Türk; szereplők: Yağmur Kaşifoğlu, Uğur Çavuşoğlu, Hoppál M. Hunor, Komáromi Judit, Gál Tímea, Suna Develioğlu, Onur Toprak.” (Azóta Sezgintől hallottam, hogy a bemutatón jelen lévők — többek között az isztambuli magyar konzulátus képviselői — tetszéssel fogadták a filmet. Remélem, lesz alkalom arra, hogy társaságunk tagjai — akik egy jelenetben szerepelnek is benne — megtekinthessék...

Suna és Onur, a rokonszenves fiatal házaspár társaságában a történelem lapjai másutt is föltáruultak előttem. A Beyoğlu híres, régi utcájának: a Bankalar Caddesinek, vagyis a Bankok utcájának (ez a valahavolt Voyvodina Caddesi) története szinte megelevenedett a szemünk előtt az Osmanlı Bankası impozáns épületében megrendezett kiállításon. Majd részt vettünk azon az ünnepségen, amelyet Beyoğlu polgármestere, illetve önkormányzatának képviselői és a negyed történeti értékeinek megőrzésén és ismertetésén fáradozó baráti társaság tagjai a Galata-torony külső renoválásának befejezése alkalmából rendeztek. A bizánci alapozású, genovaiak által épített tornyot még Széchenyi Ödön pasa idejében is tűztoronynak használták, az utóbbi időkben azonban étterem működött benne. A belső restaurálás befejezése után múzeumként fogja kapuját megnyitni...

Mindezek után tényleg Ciprus következett. Az Észak Ciprusi Török Köztársaságban, Gazimağusa-ban harmadszor rendezték meg a Nemzetközi Ciprustanulmányok Kongresszusát. Ez a nagyszabású rendezvény alkalmat teremt ennek a pillanatnyilag csak a Török Köztársaság által elismert kis országnak, hogy az Amerikai Egyesült Államoktól Ausztráliáig s a világ sok országából érkező tudósok előtt, illetve az ő közreműködésükkel számbavegye múltját és jelenét. A dolog természetéből adódólag a kongresszus több tudományág képviselői számára nyújtott előadás-, illetve vitaalkalmat. A Doğu Akdeniz Üniversitesi („Kelet-Földközi-tengeri Egyetem”) amerikai stílusú campusának egyik épületében, négy „amfi”-ban (lépcsőzetes kiképzésű előadóteremben) párhuzamosan folytak a szekcióülések. Több ülésen foglalkoztak a nemzetközi fórumokon is vitatott „ciprusi kérdés”-sel, ugyancsak több ülést szenteltek a ciprusi történelem, irodalom, illetve néprajz kérdéskörének, s voltak gazdasági, turisztikai, környezetvédelmi és egyéb kérdéseket napirendre tűző ülések is. (E sorok írója — egyetlen magyarországi résztvevőként — a ciprusi török, illetve a magyar népmesék hasonló motívumairól tartott előadást.)

Ha futólag is, megismerkedhettünk a sziget sokezer éves kultúrájának emlékeivel is. Szállodánk délszaki növényekkel körülvéve, közvetlenül a mélykék tenger, illetve a nevezetes ókori város, Szalamisz romja közelében állt. Gazimağusa (Famagusza) legfőbb látnivalója a velenceiek által épített városfallal körülvett óváros és Othello kapuja. A főváros, Lefkoşa (Nicosia) szomorú látványossága a várost kettészelő, hordókkal „megerősített” határvonal. Egészen különleges műemlékeket láthattunk mindkét városban: impozáns gótikus épületek mellett minaretek emelkednek: katedrálisokat alakítottak dzsámivá... Girne (Kyrenia) vonzereje, pedig mindenek előtt a festői óvárosi kikötő, illetve a vármúzeum egyedülálló kiállítása: egy tenger mélyéből kiemelt 2300 éves kereskedőhajó és rakományai látható itt.

A kongresszusnak tulajdonított jelentőséget nemcsak İsmail Bozkurtnak, a Cipruskutatók Intézete elnökének és munkatársainak állandóan felénk forduló figyelme mutatta, hanem az is, hogy a kongresszus nyitó előadását Dr. Ertuğrul Hasiboğlu, a parlament elnöke tartotta, Rauf Denktaş köztársasági elnök pedig díszvacsorát adott a résztvevők tiszteletére. Részt vehettünk a hazakészülő török nagykövet, Ertuğrul Apakan búcsúfogadásán is, akivel szót ejthettem kedves közös ismerősünkről, Ender Arat nagykövet úrról...

✎ Tasnádi Edit

Enerjetik Proje ve
Girişim Anonim Şirketi
H-1094 Budapest, Angyal u. 1-3.
Tel.: 218-5555 Fax: 218-5585
E-mail: eroterv@etv.hu

EN GENİŞ KAPSAMDA
ULUSLARARASI BOYUTTA TANINMIŞ
IQnet - ÖQS - MSZT
KALİTE SİSTEMİ
EN ISO 9001 : 1994 KANITITYLA

MÜHENDİSLERİNE HER ZAMAN
GÜVENEBİLİRSİNİZ

TÖRÖK FÜZETEK

A Magyar—Török Baráti Társaság időszaki lapja

Szerkesztőbizottság:

Dávid Géza, Puskás László, Szmilkó Györgyi és F. Tóth Tibor

Felelős szerkesztő/Sorumlu redaktör: F. Tóth Tibor

Tervezés, tipográfia: Takács István

Levél cím/adres: Magyar—Török Baráti Társaság

H-1062 Budapest, Bajza u. 54. Fax: 266-30-35.

E-mail: defter@office.mta.hu

HU ISSN 1217-6141

24634 Akaprint Kft.